

Vikingerne i Vasconia

Anton Erkoreka

Dr. Med. ved Det Baskiske Universitet,
Euskal Herriko Unibersitatea

Det historiske Vasconia optræder første gang som et afgrænset område i Romertiden, hvor det ud over det nuværende Navarra, dækkede dele af Gipuzkoas nordkyst, Rioja og Aragón. Fra den sene Middelalder strækker det sig over et stort territorium mellem det franske Aquitanien og den spanske flod Ebro og får forskellige navne såsom Vasconia, Waskonia, Gasconia, Gascogne, osv. På den spanske side opstår der en række nye statslige enheder – Kongeriget Pamplona, Kongeriget Navarra, Alava og Hertugdømmet Bizcaya og Gipuzkoa – som varer helt til vore dage.

De seneste arkæologiske udgravninger (Coloquios 1996 og 2000) viser at romaniseringen har været dybtgående i territoriets mediterrane del, og at der har været en stor romersk tilstedeværelse langs Bizkayas, Gipuzkoas og Lapurdis kyster med betydningsfulde bosættelser som Forua og Irun-Oiasso, hvis havneanlæg er dateret til det 1. og 2. århundrede (Guereñu et al. 1997, 473). På den baskiske kyst er der senromanske levn fra helt op til det 5. århundrede, som man især finder i huler længere inde i landet, hvilket sandsynligvis skyldes periodens kaotiske forhold, som tvang befolkningen til at søge tilflugt i befæstede lejre, i huler og andre sikre steder (Martínez; Unzueta 1988, 63).

I Senmiddelalderen genvinder den oprindelige befolkning magten over territoriet og kommer til at spille den vigtigste rolle i denne periode, hvorfra vi ikke er i besiddelse af nogen pålidelig dokumentation fra før det 10. og 11. århundrede. Der er ingen tvivl om, at vikingerne især i det 9. århundrede var et af de folk, der havde indflydelse på Vasconias historie, ligesom de har haft det på resten af Europas folk. Man hører om dem i arabiske kilder, i kristne krøniker, i den mundtlige overlevering og i visse etnografiske data, som er nået helt frem til vores dage.

Hverken i Baskerlandet eller på resten af Den Iberiske Halvø er der fun-

det levn fra vikingetiden; man har kun kendskab til et enkeltstående fund, en lille genstand, (Morales 1991) der befinder sig i San Isidoros Stiftskirke i León. På trods af denne mangel på materielle levn fra vikingerne på Den Iberiske Halvø, er deres tilstedeværelse blandt os en kendsgerning, idet angrebene på al-Andalus og de galiciske kyster, bortførelsen af Navarras konge García Íñiguez og i en senere periode normannernes deltagelse i kamphandlinger mod muslimerne i Barbastro, Tudela og andre lokaliteter er hævet over enhver tvivl. De spanske historikere udelader dette kapitel af vores historie, og der er sågar visse baskiske historikere der, på trods af beviserne, benægter det. Lad mig nævne Sánchez Albornoz og Mañaricua, der har fastholdt tesen om en sen kristning af Vasconia, idet de identificerer de *madjus*'er, der bliver omtalt i de arabiske kilder fra det 9. og 10. århundrede, som hedenske baskere.

I en tidligere bog om dette emne (Erkoreka 1995), hvis hovedlinjer jeg følger i denne artikel, fremlagde jeg hypotesen om vikingernes tidlige tilstedeværelse på den baskiske kyst, hvortil de ankom i bølger mellem 814 og 825, indtil de endegyldigt blev besejret af muslimerne for foden af bjerget *Djabal al Madjus*, „*Madjus*'ernes Bjerg“. Deltagerne i den første invasion slog sig for størstedelen ned i byen Bayonne (i den nordlige del af baskerlandet) og ved Mundaka-Gernika-fjorden (Bizkaia). Det var fra disse enklaver, som havde forbindelse til de irske vikingekonger, at de i sommeren og efteråret 844 drog ud på deres hærgende angreb på Lissabon, Cádiz og Sevilla, som senere blev fulgt op af andre angreb på al-Andalus, på det asturianske kongedømme og på Kongen af Navarra.

Jeg vil begynde med at gøre rede for betydningen af ordet *madjus*, som anvendes om vikingerne i de muslimske kilder. Derefter vil jeg vende tilbage til deres tilstedeværelse på det baskiske territorium, der i den periode var uafhængigt af de omkringboende frankere, leon-asturianere og muslimer, og endelig slutte artiklen af med at omtale forskellige antropologiske spor, som den skandinaviske kultur kan have efterladt i Bizkaia.

Vasconia i begyndelsen af det 9. århundrede mellem det karolingiske imperium og Córdoba Emirats (Azkarate 1994, 60).

Al-madjus

De vestlige og arabiske historikere fra Den Iberiske Halvø og Magreb omtalte vikingerne som *madjus*, mens historikerne fra den østlige del af den islamiske verden brugte ordet *rus*. Termen *madjus* betegner i virkeligheden en gammel iransk præstekaste og stammer ifølge Morony (1986, 1105) fra oldpersisk *magush* (akkadisk: *magushushu*; syrisk: *mgosha*; og latin: *magus*). Det er her det spanske ord „mago“ (trollmand, stjernetyder) stammer fra, men det har også indflydelse på kristendommen andre steder som for eksempel på den gådefulde størrelse: de hellige tre konger fra østen (på spansk: *los tres reyes magos*, red.), der drog til Bethlehem for at tilbede den nyfødte Jesus (Matthæus 2, 1-12).

„Zoroasters tilhængere“ – oversat af Büchner til *Zoroastrians* (1936, 97) – var meget talrige i antikken og bredte sig over hele Østen, så der i dag ikke er mere end ca. 100.000 parsere tilbage i Indien og Iran. Da muslimerne kom i kontakt med vikingerne, tillagde de dem skikke og sæder såsom at tilbede ild, brænde deres døde og at gifte sig med kvinder fra deres egen familie, hvilket blev anset for at være skændige handlinger. Muslimerne sammenlignede dem med zoroasterne, og det er forklaringen på at de gav dem navnet *madjus* eller „ildtilbedere“. Nogle af skikkene, som f.eks. det at gifte sig med ens mor eller søster, citeret af den spansk-arabiske historiker Ibn Dihya, er fejlfortolkninger. Ildtilbedelsen var derimod en almindelig skik blandt nordboerne, hvilket da også er veldokumenteret, og en sådan skik findes faktisk slet ikke blandt tilhængerne af Zoroaster, der ikke brændte deres døde, men stillede dem til skue under åben himmel.

Melvinger (1986, 1114-1115), den skandinaviske forsker, der grundigt har studeret de arabiske kilder, er helt kategorisk i sin definition: „*Al-madjus*, terme employé par des historiens et des géographes arabes traitant du Magrib et de l’Espagne musulmane, avec le sens de Nordiques, Vikings, pour désigner ceux qui ont participé aux grandes incursions de Vikings en Espagne“.

Betegnelsen *normanner* er den mest anvendte i den franske historieskrivning, når man taler om vikingerne, og jeg foretrækker at anvende det udelukkende om deres efterkommere, som bosatte sig i Normandiet og i andre områder, der blev erobret af dem. I de arabiske tekster fra Den Iberiske Halvø bliver de kun omtalt i den betydning og ved en eneste lejlighed: „seul le mot *al-Urdu-maniyyum* (=Normands) est employé par Ibn ‘Idhari dans sa relation de la prise de Barbastro, en 456/1064, au cours de laquelle les habitants furent traités d’une manière très barbare par l’armée chrétienne que comprenait des Normands. Le géographe plus tardif Ibn ‘Abd al Mun’im al-Himyari emploie, dans un bref récit du même événement, le mot *al-Rudhmanum* pour désigner les Normands“ (Melvinger 1986, 1116).

Blandt middelalderens kristne krønikeskrivere er der en bred og rodet vifte af betegnelser for vikingerne: „dans les sources occidentales, latines et espagnoles, ils sont appelés entre autres, *Normanni*, *Nortmanni*, *Lordomani*, *Lormanés*, *Almajuzes*, *Almozudes* et *Almonides*“ (Melvinger 1986, 1115). I de dokumenterede franske kilder er antallet af betegnelser endnu større: „les écrivains monastiques du moyen-âge leur ont donné tous les noms, *Normand*, *Maures*, *Sarrasins*, *Huns*, *Goths*, *Vandales*, *Scythes*, *Danois*, *Hastingues*, *Marcomans*, etc. ... L’auteur de *Gestis Normannorum* les croit Norwégiens: *Normanni*, id est *Norvegiani*“ (Blade 1862, 265). Ifølge Barthélemy (1989, 50) „angelsakserne kaldte dem *danes*, uanset hvor de stammede fra. For

irerne var de *lochlanach'ere*, og deres fædreland var Lochlann (landet med mange *lochs* eller søer). De kaldte dem også *gall* (de fremmede) og skelnede mellem de hvide fremmede, som var nordmændene og de sorte fremmede, danskerne. Visse tyske krønikeskrivere giver dem navnet *ascomanni* (aske-træsmændene), måske fordi det var det træ, de brugte til at bygge deres skibe af. Araberne i Spanien brugte betegnelsen *magus* (hedninge). For de byzantinske og arabiske forfattere var de *rus'erne*, et navn der tilsyneladende kommer fra det svenske ord *ruotsi* (roerne). Endelig kaldte grækerne hen mod slutningen af vikingetiden dem for *varegos* (varingjjar på oldnordisk)".

Det første og tvivlsomme møde i Galicien mellem baskere og vikinger (795)

Der er to yderdatoer, som sætter vasconerne og vikingerne i forbindelse med hinanden, den første (795) stammer fra en arabisk kilde, den anden (1032) fra en kristen kilde. Begge møder finder sted i Galicien, et område der via havet er tæt forbundet med den baskiske kyst, og her tales der om tropper af baskiske lejesoldater og vikingelejesoldater. Selvom der hersker tvivl om begge episoder, og selvom de finder sted uden for Vasconias grænser, vil vi alligevel nævne dem, eftersom de markerer to yderdatoer i begyndelsen og hen imod slutningen af vikingernes plyndringstogter, hvor de to grupper har været i kontakt med hinanden.

Melvinger (1955, 9-22) anvender det første meget veldokumenterede kapitel af sin doktorafhandling om den muslimske ekspedition i 795 til at transkribere nogle tekster af Ibn al-Atir, Ibn 'Idari al-Marrakusi, an-Nuwairi, Ibn al-Hatib Lisanaddin, Ibn Haldun og al-Maqqari, idet han accepterer, at der virkelig fandt et felttog sted i Galicien under ledelse af en general fra Hisham I b.'Abd al-Rahman mod Alfonso II „den Kyske“ i hvilket han „avait réuni une armée et fait des levées de troupes, et son voisin le roi de'al-Baskunas (des Basques) ainsi qu'al-magus et les peuples de ces régions se joignirent à lui de sorte qu'il rassembla un grand nombre d'hommes“. I en fodnote har Melvinger ligeledes medtaget versioner af Fagnan, Dozy og Boulac om „den vasconske konge“ eller „roi de Biscaye“ og hans naboer *madjus'erne*.

To år senere langer Sánchez Albornoz (1957; 1976, 96-100) ud efter den berømte svenske forsker: „Melvinger har begået en fejl ved ikke at fæstne sig ved muligheden af, at en stor del af de nu vasconificerede folk *várdulos* og *caristios* og endog visse andre pyrenæiske folkeslag i begyndelsen af det 9. århundrede stadig var hedninge, altså *mayus*, og afviser samtidig alle Melvingers interessante bidrag: „Denne undersøgelse har overbevist mig

om, hvor forfejlet den tese er, der bliver forsvaret i den kloge skandinaviske forskers yderst lærde bog“. Efter min mening er det Sáchez Albornoz selv, der tager fejl, fordi han er påvirket af sin ideologisk inspirerede og fejlagtige hypotese om, at *várdulos* og *caristios* (det nuværende Baskerland eller Comunidad Autonoma Vasca) var blevet vasconificeret i Senmiddelalderen af det historiske Vasconia (nuværende Comunidad Foral de Navarra).

Med hensyn til den muslimske ekspedition fra 795 og tilstedeværelsen af vasconere og vikinger på galicisk territorium, vil jeg gerne understrege, at teksterne er uklare, og at det kun er fra en arabisk krønikeskrivers fjerne perspektiv, at man kan anse galicerne og baskerne for naboer; omtalen af madjus'er i en så tidlig periode gør kun forvirringen større. Man må ikke glemme, at vikingerne dukker op på de britiske kyster i 789 og angriber klosteret på øen Lindisfarne for første gang den 8. juni 793. Det første dokumenterede angreb i Frankrig finder sted i 799 i Vendée. Derfor virker vikingernes formodede tilstedeværelse i den nordlige del af Den Iberiske Halvø ikke særlig sandsynlig, men det rækker ikke en tomme ved værdien af Melvingers bidrag, ligesom man heller ikke, på grund af denne konkrete oplysning, kan afvise hans tese om vikingernes tilstedeværelse i den nordlige del af Den Iberiske Halvø og værdien af og præcisionen i de arabiske kilder, han anvendte til sin undersøgelse.

Vikinger i Aquitanien og i Bayonne (814)

Vasconia udgør i det 8. og 9. århundrede et grænseområde mellem Gallien og Hispania, uafhængigt af de forskellige kongeriger der følger efter hinanden i en svimlende rækkefølge på begge sider: merovinger, karolinger, vestgotere, arabere, leon-asturere osv., og derfor er de nedskrevne kilder, både få, tendentiøse og i mange tilfælde selvmodsigende.

Galliens historie i denne periode er præget af Karl den Stores regerings-tid fra 768 til 814, hvor han herskede over store dele af Vesteuropa og holdt de underkastede folkeslag i et grusomt jerngreb. Under hans søn Ludvig den Fromme (814-840) svækkedes imperiet, og det var netop i denne periode vikingerne systematisk plyndrede de franske kyster.

I 799 har vi de første dokumenterede angreb på øer beliggende ud for den aquitanske kyst, og fra 814, året for Karl den Stores død, mener forskellige forfattere såsom Houmat (1986, 28), at de har bosat sig i den baskisk-franske by Bayonne: „Après le mort de Charlemagne (814) les côtes franques furent insultées par les pillard Normands. Ils remontèrent l'Adour et s'installèrent à Bayonne où l'ancienne église Sainte-Marie (à l'emplacement de la cathédrale actuelle) fut anéantie, le culte d'Odin instauré, un temple païen édifié. Les fortifications furent respectées et les Normands fi-

rent de la ville leur repaire. C'est alors qu'eut lieu le martyre de Saint-Léon (891)".

Man ved hvor store ødelæggelser visse angreb førte med sig som f.eks. det fra 845, hvor vikingerne sejlede op ad Adour og angreb Tarbes, Lescar og Oloron (Renaud 2000), og der er endda historikere som mener, at vikin-geherredømmet i Bayonne varede helt til 986, hvor „Guillermo Sánchez, greven af Vasconia, angreb normannerne, som han besejrede, og grundlagde Bispedømmet i Aire, der er helliget Vor Frelser“. (Estornes 1972, 279). Der er ingen tvivl om, at der i det tiende og ellefte århundrede har været vikinger i Bayonne og i det omkringliggende område, som helt op til det 15. århundrede har haft en tæt forbindelse til den engelske trone. Der er endnu ikke fundet nogen arkæologiske levn, som kunne garantere for tilstedeværelsen af vikinger eller normanner i byen, men man ville formentlig finde dem i jorden under domkirken og i nærheden af den.

En madju i Pamplona (816)

I sin Al-Muqtabis fortæller Ibn Hayyan om en militærekspedition (på spansk: aceifa, red.) mod herren af Pamplona i 200/816: „Emiren sendte Hayib 'Abd al-Karim mod ham i spidsen for en muslimsk hær og leverede slag i tretten dage, hvor han kæmpede uafbrudt indtil Guds fjender var besejret og tog flugten. Der døde mange deriblandt Garsiya ibn Lubd, en søstersøn til Barmud, morbror til Idfus; Sanyo, Pamplonas bedste ridder; Saltan, Mayus'ernes bedste ridder og andre.“ (Lévi-Provençal, García Gómez, 1954, 297).

Teksten er meget klar dér, hvor den omtaler flere Navarra-ridderes død og tilføjer, at med dem faldt madjus'ernes bedste ridder, der bliver omtalt som „Saltan“. Jeg tror, at de madjus'er, der optræder som de kristnes allierede, må være de samme som dem, der to år tidligere havde besat Bayonne, og som her fører krig mod muslimerne for første gang.

Sánchez Albornoz (1957; 1976, 100), der ikke beherskede det baskiske sprog, mente, at man kunne identificere madju-ridderens navn „saltan“ med ordet „zaldun“, der betyder „ridder“ på euskera. Det er en fortænkt og fejlagtig fortolkning, der har overlevet i den muslimske historieskrivning, og som adskillige senere forfattere har gentaget takket været den anseelse Sánchez Albornoz nyder. Jeg tror personligt ikke, at „saltan“ har noget med „zaldun“ at gøre, men at det kan dreje sig om et personnavn. En anden mulighed er, at det kan have noget at gøre med titlen „sultan“, en term, som på den tid endnu ikke brugtes i betydningen „kejser“, eftersom seldshukker-fyrsterne er de første, der bruger det i den betydning, og det sker først efter det 11. århundrede. I Ibn Hayyans tekst ville det give mere me-

ning at oversætte „saltan“ som „herren eller bedste madjus-ridder.“

Med hensyn til denne og andre militære ekspeditioner eller *aceifa*'er, der omtales, må vi nok forklare, at ordet „*aceifa*“ stammer fra det arabiske „*sai-fa*“, der betyder „sommer“ og bruges til at betegne de sommerekspeditioner, muslimerne drog ud på for at angribe det nordiberiske territorium, hvor de forfulgte de kristne og bemægtigede sig deres ejendomme. Som jeg har beskrevet i detaljer i en anden artikel (Erkoreka 1995, 37-40), findes der adskillige henvisninger til militære sommerekspeditioner mod Alava og andre steder i den nordlige del af den iberiske halvø og den sydlige del af det franske territorium fra slutningen af det ottende århundrede til midt i det niende. Her skal det siges, at når de muslimske krøniker fra de århundreder omtaler *Alava*, henviser det ikke til den nuværende Álava-provins, men til hele det område, der i vore dage dækker provinserne Álava, Bizkaia og Gipuzkoa. I de muslimske krøniker bliver *Alava*-territoriet næsten altid sat i forbindelse med „País de los Castillos“, *Qastilya*, som territorier, der var uafhængige af kongeriget Pamplona, *Banbaluna* og kongerigerne i det nordøstlige hjørne af halvøen med hovedstad i León, *Yillqiyya*.

I den historiske periode, der interesserer os, bliver det asturianske kongerige regeret af Alfonso II „den Kyske“, der havde magten et sted mellem 741 og 842, og i Córdoba er kaliferne henholdsvis Hisham I (788-796) og Al-Hakam (796-821?) og Abd Al-Rhaman (822-855).

I de følgende kapitler vil vi beskæftige os med militær-ekspeditionerne fra 823 og 825. Efter min mening er der en forbindelse mellem disse to episoder, eftersom begge militære ekspeditioner er rettet mod samme sted, Mundaka-Gernika-fjorden i det nuværende Bizkaia. Målet med dem var netop at angribe en vikinge- eller madjus-lejr, som allerede dengang skulle have ligget på den venstre side af floden, på det sted, der i dag er Busturia. Ifølge den arbejdshypotese, jeg andetsteds har gjort grundigt rede for (Erkoreka 1995, 41-55), må dette være den første troværdige omtale af vikingernes tilstedeværelse på Den Iberiske Halvø, og den ligger altså ca. tyve år tidligere end angrebet fra 844, det år man normalt angiver som begyndelsesdatoen for vikingernes angreb på halvøen.

Ødelæggelse i Gernika (823)

De arabiske krønikeskrivere der omhyggeligt – med datoer og ruter – beskriver de forskellige *aceifa*'er, beretter om det angreb, der fandt sted i sommeren år 208/823 mod Alavas jorde og el „País de los Castillos“, hvor et sted kaldet Guerniq, Djernik eller Charnik blev ødelagt, og sletten på den anden side blev plyndret, så man fik et mægtigt krigsbytte.

Den arabiske middelalderhistoriker Ibn 'Idhari, der skrev om den spansk-

arabiske historie og litteratur, og som var den første til at nævne noget om vikingernes tilstedeværelse i Marokko, beskriver denne *aceifa* fra 208/823. Det er den franske udgave af hans værk, udgivet af Fagnan i Algeriet i 1901-1904 som Codera omtaler, og som Echegaray tager til sig (1910, 43): ekspeditionen, der fandt sted i maj, juni og juli 823 under ledelse af Abdelquerim, slog lejr ved grænsen og besluttede sig for at trænge ind i de kristnes land ved Alava og „da de havde angrebet via en dal der hed Guernica på hvis anden side der lå en slette, hvor fjenden havde sine forsyninger, kom hæren til netop denne slette, bemægtigede sig den og lagrenes forsyninger og plyndrede det hele. Bagefter ødelagde de alt, hvad de fandt på deres vej af landsbyer og gårde, og de vendte sejrige og velhavende hjem.“

Ibn 'Idharis tekst er for nylig blevet genoptrykt af Estornés (1981, 346): „I året 208/346 fandt slaget om Alava og Al-Kile sted, anført af Abd el-Kerim ben el-Wahid under sommarmilitærekspeditionen, og han slog lejr i Tsegur, og Islams hære sluttede sig til ham, og de drøftede længe ad hvilken port de skulle trænge ind i Kristendommens hus, og de blev enige om, at det skulle være gennem Alavas port, fordi denne var den farligste for fjenden og hans mest uindtagelige. Og de gik ned gennem en slugt, der hedder Djernik på hvis anden side, der ligger en slette, hvor fjenden havde sine depoter og forsyninger. Hærens folk angreb sletten og lagrene med, hvad der var i dem af forsyninger og tog det i besiddelse og hærgede desuden alle steder med beboelse og forladte gårde, som de lagde øde på deres vej, og muslimerne både sejrede og blev rige.“

Den udgave Balparda (1924, I, 195) omtaler, *Historia de Al-Andalus* (Al-Andalus' Historie) af Aben Adharí, afviger kun fra de øvrige ved transkriptionen af toponymet, der optræder som Guerniq. En sidste variant af navnet optræder i Ibn Hayyans krønike der omtaler „Charniq-slugten“ stavet som Djulbin (Lévy-Provençal 1950, 203).

I sin *Historia Arabum* (kap. XXV, s. 264) kommer ærkebiskop D. Rodrigo med yderligere forklaringer til emnet og påstår endda, at man nåede helt ud til kysten: „Efter det, sendte han en af sine stormænd, Abdelcarim, med dennes hær til Calahorra, og, efter at have sendt sine hærstyrker helt ud til havet og have udført adskillige plyndringer med et stort og rigt udbytte, vendte han i år CC efter arabisk tidsregning og XXIII efter Alberderrahamans Regeringsperiode tilbage til de herredømmer, som havde sendt ham af sted“ (Balparda 1924, I, 211).

Uden andre argumenter end den fonetiske lighed har Sánchez Albornoz identificeret „Guernic“ med byen „Guereñu“ i den nuværende Alava-provins. Echegaray, der for sin del nægter, at der overhovedet har været arabere i den fugtige del af Vasconia, identificerer den med en ødemark af

samme navn i Alava, og hans opfattelse gengives af så anerkendte forskere som Lévy-Provençal og Barrau-Dihigo. Jeg har på stedet studeret den forladte by Gernika, som ligger midt på Alavas sletteland nord for Vitoria-Gasteiz ved siden af Miñano Menor (Erkoreka 1995b), og jeg tror umuligt det kan dreje sig om det sted, som Ibn 'Idhari beskriver, for det kan kun have været en lille bitte landsby uden hverken depoter eller forsyninger, der kunne gøre muslimerne velhavende og sejrige, og i omegnen er der ingen slugt, som den der beskrives i teksten.

Mundaka-Gernika-fjorden (Urdaibai) i dag.

Mit bud er at man identificerer Djernik eller Guerniq med den nuværende by Gernika i Bizkaia. Her er tale om stedet, hvor „Gernika-træet“, symbolet på den baskiske frihed og dens politiske organisation befinder sig, en vigtig lokalitet, som i Middelalderen var en havneby i bunden af en fjord, der har mange lighedspunkter med de skandinaviske fjorde, og hvis geografiske beskrivelse stemmer overens med den arabiske tekst: man kommer ned til Durango fra Alava-sletten ad en store slugt og derfra videre til Gernika. Videre fra byen mod nord ligger der en slette på den venstre side af fjorden, hvor Busturia ligger, og det er her i Altamira, hvor vikingelejren med de „våbendepoter og forsyninger“, der gjorde muslimerne „velhavende og sejrige“, kunne have ligget. Den kunne have ligget ved bredden af en vig i Mundaka-Gernika-fjorden, som vi har studeret ved hjælp af geo-

fysiske metoder, hvorved vi har opdaget en *dolina*-lignende struktur (*dolina*, fordybning i terrænet ofte konisk, hvor vand opsamles, red.) under en af Mape-flodens sidste snoninger med forbindelse til fjorden via en kanal med en anden niveauforskel. På bredden af denne store *dolina* med en diameter på ca. 250m kunne vikingelejren have ligget, nøjagtig under den nuværende bebyggelse Altamira. Det ville være interessant at foretage arkæologiske udgravninger her.

Gernika dukker senere op i den muslimske historieskrivning i år 253/867 i al-Andalus' historie af Aben Adharí: „Al-Hacam søn af emiren Muhammad drog ud på togt mod Guernic og kom forbi fjendeland og slog lejr ved Hisn Guernic (Guernica-fæstningen) og belejrede den, indtil han erobrede den med våbnenes magt.“ (Balparda 1924, I, 198). Lévi-Provençal (1967, 206) nævner den samme dato med følgende ord: „Prins Al-Hakam stod i spidsen for et nyt felttog mod Alava eller muligvis Galicien, der endte med erobringen af en borg ved navn Guernica“.

Madjus'ernes Bjerg (Djabal al-Madjus) (825)

Lévi-Provençal (1950, 204) oplyser os om denne nye militærekspedition: „deux ans plus tard, une nouvelle campagne fut dirigée contre l'Alava, cette fois par le sahib al-sawa'if 'Ubaid Allah. L'historien Ibn Haiyan est le seul l'avoir cosignée. Le général musulman envahit les terres alavaises au mois d'août 825 (rabi'II 210), les ravagea et finit par se heurter aux contingents asturiens. Une violente bataille se déroula au pied d'une montagne que le chroniqueur appelle *Djabal al-Madjus* "la montagne de adorateurs du feu", ou peut-être "des Normands". Elle se termina par la défaite de Chrétiens, et l'on appella par la suite en Espagne musulmane cette campagne "l'expédition de la victoire" (ghazwat al-fath).

Denne såkaldte „sejrrige ekspedition“ som de muslimske historikere tillægger så stor betydning, og som Lévi-Provençal påstår kunne være mod asturianerne, tror jeg i virkeligheden har været rettet mod madjus'erne på deres egen belægning, nemlig, som vi tidligere har set, på den venstre bred af Mundaka-Gernika-fjorden.

Det „Madjus'ernes Bjerg“, „ildtilbederne“, der omtales i teksten, kan meget vel have noget at gøre med visse bjergtoppe, hvor man tændte bål for at kommunikere mellem landets indbyggere. Man har fundet denne skik forskellige steder på den iberiske halvø, og her er det især værd at bide mærke i tilfældet Bizkaia, fordi vi ved at områdets øverste beslutningstagende organ „Herredømmets Storting“ (Juntas Generales del Señorío) indtil det 15. århundrede sammenkaldtes, ved at man sendte nogle udråbere eller budbringere op på egnens fem mest strategisk placerede bjergtoppe,

Solluble-bjerget set fra Urdaibai.

så de kunne tænde bål og blæse i deres horn. Disse synlige og hørbare signaler fra højene: Sollube, Oiz, Gorbea, Ganekogorta og Kolixta bekendtgjorde, at Stortinget eller *Batzarra* ville blive afholdt under Gernika-træet.

Det 680 meter høje Solluble-bjerg ligger lige bagved Busturia og kan derfor sagtens ses fra Mundaka-Gernika-fjorden. Når man tager i betragtning at alle oplysninger peger på Busturia som den vigtigste vikingelejr på Biscayens kyst, nærmere bestemt sletten mellem fjorden og Solluble-bjerget, tror jeg at *Djabal al-Madjus*, ("la montagne des adoreurs du feu"), som Ibn Haiyan omtaler, må være det samme som dette signalbjerg. Det blodige slag skulle i så fald have fundet sted i det nuværende Altamira-kvarter og først og fremmest have haft til følge, at vikingerne blev uddrevet fra de enklaver, de beboede på vores kyst såsom Busturia, Mundaka eller fra nogle af udsigtspunkterne, hvorfra man overvågede havet, såsom Albornica, Burgó eller Gaztelugatx. Krigsbyttet må have kunnet råde bod på alle de nederlag de to muslimske kolonner, der var draget ud for at plyndre Galicien og den nordlige del af det nu portugisiske territorium, havde lidt samme sommer, og de muslimske krønikeskrivere har en god viden om slaget, som de døber *ghazwat al-fath*, „den sejrrige ekspedition“.

Endnu engang ved Gernika-Mundaka-fjorden (844, 858-861)

Ligesom vi antager, at vikingerne tidligt har opholdt sig på den baskiske kyst, må vi formode, at de, under de to store felttog mod Den Iberiske Halvø, der finder sted fra 844 og fra 858, havde en eller anden form for lejr ved fjorden Mundaka-Gernika, der endda kan have fungeret som den base, hvorfra nogle af disse angreb blev iværksat. Hvis det var tilfældet, må man antage, at de havde et godt forhold til den oprindelige befolkning, der ikke var underlagt nogen af de omkringliggende kongedømmer, men blev styret af lokale stormænd, *jauntxos*, der dannede alliancer med mændene, der var kommet fra havet.

Også i dette tilfælde er de arabiske kilder meget vigtige, eftersom de nøjagtig angiver, hvilket år denne nye besættelse af visse lokaliteter på den cantabriske kyst finder sted. En velanset arabisk historiker, Nowâîf (Dozy 1987, 15) indleder beskrivelsen af angrebet på Sevilla i år 844 med følgende ord: „i år 230 invaderede Madjus'erne, der havde besat den fjerneste del af Spanien, muslimernes land“. Allen (2002, 37) tilføjer at „det første vikingeangreb på Córdoba's emirat i 844 var et dristigt norsk forehavende der, via Biscayens kyst, var udgået fra vikingernes oprindelige tilholdssted i Irland.“

Sánchez Albornoz berigtiger tidligere opfattelser og godtager (1981, 77), at de kan have brugt en base et eller andet sted på den baskiske kyst, som han, ligesom Melvinger (1986, 1115) placerer i Gipuzkoa: „vikingerne begyndte deres plyndringstogter i Spanien i juli 858 ved at få fodfæste i en eller anden havn i det gamle *Vardulia*, i dag Guipuzcoa“. Personligt tror jeg, at det er mere sandsynligt, at deres base var Mundaka-Gernika-fjorden, selvom jeg ikke vil afvise Txingudi-bugten, hvor den romersk bosættelse Irún-Oiasso lå, og hvor der findes en vis mundtlig tradition i Hondarribia (Sainz Pezonaga 1999).

Når det gælder Mundaka-Gernika-fjorden (der for nylig er blevet udnævnt til Urdaibai Biosfærereservat eller Naturpark) må det siges, at den er kernen i Bizkaias historiske territorium, hvis oprindelse fortæber sig i legendernes tåge. Middelalderkrønikerne har givet os to forskellige versioner af legenden om den første herre af Bizkaia, *Jaun Zuria*. Den ældste er grev Barcelos' (1288-1346), der i sin bog *Livro dos Linhagens* (1646, 69-70) fortæller, at From, en bror til den engelske konge, ankom til Biscayens kyst, blev valgt til herre og gik i kamp mod grev D. Moniño af Asturien i nærheden af Busturia, hvor han besejrede ham og dræbte ham på samme sted. Den anden version er skrevet i 1454 af Lope García de Salazar og fortæller, at datteren af Skotlands konge ankom til Mundaka, blev besvangret af en

djævel de kaldte „slangen“ og fødte en søn, som de kaldte *Jaun Zuria*, hvilket betyder „Hvide Herre“. Kongen af Leóns søn angreb Herredømmet Bizkaia, og folket valgte denne søn som hærchef og besejrede Leóns hær ved Arrigorriaga, hvorfor han blev valgt til den første Herre af Bizkaia med navnet Jaun Zuria.

Selvom der findes historikere, som for eksempel Juaristi (1980, 10), der ikke finder disse middelaldertekster interessante, mener jeg, at de folkelige fortællinger, der er blevet overleveret fra generation til generation på et sprog som det baskiske, der har overlevet igennem århundrederne i et stabilt og meget konservativt samfund, har en vis værdi og bør tages i betragtning.

To af de vikingekonger, der regerer i Dublin mellem 850 og 873 (Smyth 1977), er danskeren *Ívarr inn beinlausi* og nordmanden *Ólafr inn hvíti*, hvis navne kan oversættes som Ivar Slange (benlausi betyder „uden knogler“, „uden ben“ eller „uden fødder“) og Ólaf den Hvide. Tilsyneladende fik Ólafr tilnavnet „den Hvide“ fordi han var blevet kristnet, mens Ívarr inn beinlausi, Ívar Slange, var hedensk og en indædt fjende af de kristne. De engelske kilder kalder ham *rex paganissimus*. Smyth (1977) tillægger ham et togt, der hærgede de iberiske kyster i årene fra 859 til 860.

Jon Bilbao (1982, 253) fortæller legenden om Jaun Zuria med disse figurer og bekræfter udtrykkeligt, at der „i den anden halvdel af det 9. århundrede bliver anlagt en vikingeforlægning ved Mundaka-fjorden med forbindelse til vikingekongerne i Dublin: Olafr el Blanco og Ivarr el Culebro“.

Der er en vis logik i, at der har eksisteret en vikingelejr på den baskiske kyst, som har fungeret som base for togter og proviantering for de bølger af angreb mod Den Iberiske Halvø, der finder sted fra 844 og fra 858. Denne bosættelse kan have ligget samme sted som i tidligere perioder, nemlig i Al-tamira, Busturia, i Bayonne eller i Bidasoas udmunding (Txingudi-bugten).

Bortførelsen af kong García Iñiguez (859-860)

Kong García Iñiguez af Navarra (852-882) bliver hovedpersonen i et eksplosivt fjendtligt strejftog mod det baskiske territorium, som finder sted under den række af vikingeangreb, der hærger Europa fra 858-861.

Både kristne og muslimske krøniker taler om en flåde på 62 vikingeskibe, som angriber Den Iberiske Halvø's kyster, Nordmarokko, Balearerne og Gallias kyster. Ved at følge den rekonstruktion Smyth (1977, 66-67) laver af vikingedynastierne i Dublin, ved vi at en af disse vikingekonger, som vi sætter i forbindelse med legenden om Jaun Zuria, Ívarr inn beinlausi (Ivar hin Slange), står i spidsen for en ekspedition mellem år 859 og 860, som hær-

ger og plyndrer den nordlige del af Den Iberiske Halvø, de portugisiske kyster, sejler op ad Guadalquivir og når helt til Middelhavskysten.

I løbet af denne nye række af vikingeinvasioner finder der en hændelse sted, som Nowairi beskriver med følgende ord: „Madjus'erne drog til byen Pamplona, og dér tilfangetog de frankerkongen García, byens hersker, som betalte en løsesum på halvfems tusind dinarer“. Dozy (1987, 35-36) tilføjer i den forbindelse: „det er værd at bemærke, at Nowairi og Ibn-Jaldun siger, at normannerne nåede helt til Pamplona, og at de tog García, kongen af Navarra, til fange. Vi ser ingen grund til at betvivle nøjagtigheden i den oplysning, som ikke, så vidt vi ved, er at finde nogen andre steder. Det er velkendt, at normannerne ikke alene hærgede kysterne, men også trængte ind i landet, og man ved ligeledes, på trods af det næsten uigennemtrængelige mørke, der hviler over Navarras tidlige historie, at García, søn af Iñigo, herskede i landet på den tid.“ I en fodnote forklarer han, at af de to manuskripter, der er bevaret af Ibn-Jaldun, det i Leiden og det i Paris, er det kun i det sidste, at Benaboluna (Pamplona) transkriberes korrekt, „desuden siger Ibn-Jaldun, at García betalte tres tusind og ikke halvfems tusind i løsesum“.

„Al-Muqtabis“ fortæller det som sket i 245/859 (Lévi-Provençal, García Gomez 1954, 309): „Bagefter fortsatte de resterende skibe indtil de stødte på grund for foden af Pamplona, og de plyndrede baskuni'erne, hvoraf de slog mange ihjel og tog deres emir Garsiya ibn Wannaqo til fange. Løsesummen blev sat til 70.000 [guldmønter]. Da betalingen af løsesummen ikke svarede til det aftalte, beholdt de hans sønner som gidsler, og ham slap de fri“.

Om dette angreb understreger Dozy (1987, 37), at madjus'ernes landgang fandt sted på den cantabriske kyst: „Før vi forlader dette stof, må vi henlede opmærksomheden på, at i det eneste bind, vi har tilbage af 'Annales de Ibn-Hayyáns', tales der tilfældigvis også om denne invasion, for i den anerkendte arabiske krønikeskrivers opremsning af dem, der gjorde oprør mod sultan Abdallâh, nævner han renegaten Sarabânki (Sadund Ibn-Fath) og siger blandt andet (*man. De Oxford*, fol. 17 v.): „Under Mohammeds regeringstid blev han taget til fange af madjus'erne, der var gået i land på Spaniens vestkyst, og han blev reddet af en jødisk handelsmand, der troede, at han ville gøre en god forretning. I et stykke tid betalte Sarabânki sin kreditor renterne af den sum, han havde lånt for at befri ham; men senere flygtede han og glemte alt om jødens lån, og denne mistede alle sine penge på grund af ham“.

Mañaricua skriver (1984, 135-136) „Hvad angår stedet for deres indtrængen, foreslår vi Bidasoaflodens udmunding som det mest oplagte punkt.

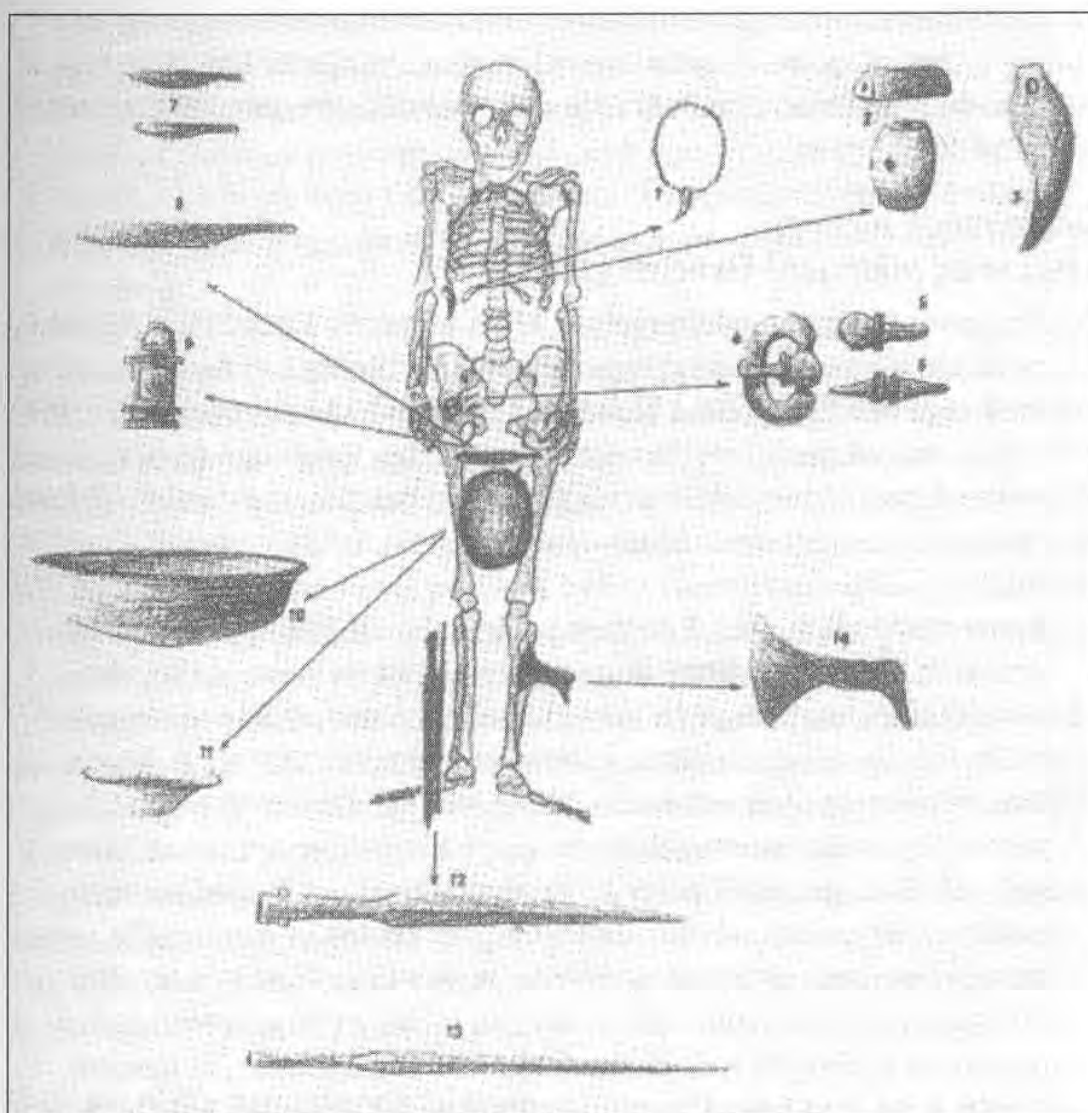
Dér havde havnen Oiasso ligget siden romertiden, hvilket nylige udgravninger i Irún har bekræftet. Desuden var Oiasso og Pamplona forbundet ved hjælp af en romersk vej, der allerede eksisterede i begyndelsen af vores tidsregning, som Estrabón beviser. Angriberne havde således dels floden, dels den gamle romerske vej, der højst sandsynligt nåede helt op til Velatepasset“. Melvinger (1986, 1115) har samme opfattelse, selvom han fastholder muligheden af at sejle op ad Ebro: „Quelques navires plus petit remontèrent la vallée de l'Ébre ou bien passèrent par la Bidassoa et sa vallée en partant d'Irun; toujours est il qu'un contingent arriva Pampelune“.

Efter min mening kan man ikke støtte teorien om, at angrebet skulle have fundet sted ved at sejle op ad Ebro-floden fra Middelhavet, for i så fald skulle angriberne have sejlet forbi så vigtige byer som Tortosa, Zaragoza eller Tudela, og det har vi ingen oplysninger om. Jeg mener, at de må fået adgang via den baskiske kyst, være sejlet op ad Bidassoa fra Bayonne, hvor der var en nordisk bosættelse, eller endnu mere sandsynligt, som Bilbao (1982, 256) også mener, være kommet fra Mundaka-Gernika-fjorden „der kunne have tjent som mellemstation for ekspeditionens skibe ... både på vej til Middelhavet, som man nåede ved at sejle langs Den Iberiske Halvøes kyster, og på rejsen tilbage til Dublin“.

Fra vikingebosættelsen ved Mundaka-Gernika-fjorden kunne de, som vi allerede har set, med lethed komme til det alavesiske lavland, passere igennem Sakanas naturlige korridor, nå frem til Pamplona og på ny trække sig tilbage til Mundaka-Gernika-floden med deres kongelige fange og dennes sønner, der var taget som gidsler, for derfra at forhandle om løsepengene og befrielsen af gidslerne. Nylige fund som Aldaieta nord for den alavesiske slette på vej til Durangesado (Azkarate 1994), Finaga i Bizkaia (García Camino 2002) og andre i Navarra med store mængder krigsmateriel fra det sjette og syvende århundrede af frankisk eller germansk oprindelse, taler deres tydelige sprog om muligheden for gennemfart af bevæbnede og organiserede grupper, der kunne have været i ledtog eller ej med den oprindelige baskiske befolkning, som i de århundrede bevarede deres uafhængighed af de omkringliggende kongeriger.

Normannerne og erobringen af Tudela (1119)

Efter vikingerne var blevet kristnede og herrer over territorier som Normandiet i Gallien, tog de aktivt del i den europæiske historie i det 11. og 12. århundrede og havde via deres tropper og dynastier direkte indflydelse på så fjerntliggende områder som England (1066), det Byzantinske Rige (1073), Antiokias Fyrstedømme (1098-1289) og Siciliens Kongerige (1130-1194).

Fund fra begravelsespladsen i Addaieta med hele udstyret (Azkarate 1994, 61).

Hvad angår Den Iberiske Halvø, har vi sikre oplysninger om, at der deltog normanniske tropper i de kristne kongers fremmarch mod syd. Den første beretning stammer fra 1020. Den anden handler om den velkendte erobring af Barbastro 1064 til 1065, hvor normannerne halshuggede alle de tilfangetagne soldater og en stor del af befolkningen, hvorefter de tog resten med som slaver og fik et rigt krigsbytte.

Den tredje dokumenterede deltagelse af normannerne i den såkaldte „generobring“ begynder med belejringen af Zaragoza i 1117 og ender med erobringen af Tudela i 1119, hvor der også deltog en normannisk ridder med sine mænd: “Nel XII secolo si distinse Rotrou del Perche che era intervenuto al fianco de Guglielmo ell Battagliero, re d’Aragona, nella ricon-

quista di Tudela e poi si Saragozza nel 1117, ottenendo dal re la signoria di Tudela e il possesso di un quartiere nella nuova capitale. Nel 1144 tornò in Normandia dove morì presso la sede di Rouen di Goffredo Plantageneto" (Onofrio 1994, 103).

Sidste møde mellem baskere og vikinger i Galicien (1032)

Teksten, som beskriver ødelæggelsen af en fæstning kaldet Peña i nærheden af Lapio i år 1032, findes i appendiks XXV i bind XL af *España Sagrada*. Man må tage den med et vist forbehold på grund af dens oprindelse, indhold og endda på grund af dens udfærdigelse der, ifølge den franciskanske historiker Ángel Uribe, hvis oversættelse jeg har brugt, er rodet og fyldt med grammatiske fejl og uafsluttede sætninger.

„Ego vero Veremundus Rex Proles Adehonsi ab omnipotenti Deo erectus in Regno; iterum habuit Comes Rudericos Romaniz Suprinus ipsius Suarius Gundamariz, Consilio agitato cum multis commaneret. In ipsius quoque diebus coadunaverunt se abbates, et Monachos, et omnem plebem Sanctae Marie, et querellaverunt se ipse Comes de Vascones, que sedebant in ipsa penna dicentes, quod habebant de illos grande dampno, et malfactoria in Ecclesiis, et in meskinos de predas, et disrumptiones, et rausos et homicidios, et furtos, et eorum erat illa terra herma, et desolata. Tunc vero ciadnavit seipse Comes cum omnes suos Barones, et cum Gens Leodomanorum, et cerravit ipsa penna, et pressit ea per fortia, et cramavit, et solavit ea. Ego vero Veremundus Rex, dum ingressus fui Civitas Lucensis, mandavi Pontifice Domino Petrus, que Presulatum tnebat Sedis hujus Ecclesiam in ipso alpe Rupis fabricare, et consecrare. Ita ut amplius ibidem penna non sit fabricata nullisque temporibus.“

„Jeg, i sandhed, Kong Veremundo efterkommer af Alfons, udmærket i Guds den Almægtiges rige ... Igen havde grev Roderico Romaniz, nevø af selveste Suario Gundemariz, en oprørt møde med vasconerne i Galicien og satte sig op mod os ifølge det, man hører, fra mange, der er blevet blandt os. Men i disse samme dage sluttede abbederne og munkene og Santa Marias folk sig sammen og tog kampen op mod den vasconske greves folk, der havde slået sig ned på klippebjerget, og sagde, at disse havde forvoldt stor skade og ødelæggelse i kirkerne og plyndring i usle og vanhelligelse og drab og rov og efterladt jorden gold og øde. Men da sluttede denne greve og

alle hans mænd sig til leodomanerne (vikinger) og belejrede klippebjergene og indtog dem med magt og brændte dem og hærgede dem. Og da jeg, Kong Veremundo, indtog byen Lugo, befalede jeg pontifex Don Pedro, der var prælat ved det bispesæde, at bygge en kirke øverst på klippebjergene og indvi den, således at der fremover ikke kunne bygges noget andet på den klippe på noget som helst tidspunkt.“

Beskrivelsen af vasconernes voldshandlinger, efter at de har bosat sig på La Peña og ødelæggelsen af samme sted med vikingernes hjælp, er meget interessant og kan give anledning til forskellige spekulationer. Ligheden mellem „Peña“ ved „Lapio“ og „San Juan de la Peña“ (Gatzelugatx) i nærheden af „Bakio“ i Bizkaia er meget iøjenfaldende. Lige netop San Juan de Gatzelugatx blev tyve år senere skænket til den pyrenæiske by af samme navn: „in loco quod dicitur Sancti Johannis de Castiello id est in terretorio de Bakio et alia parte de Bermeio“ (Balparda 1933-34, 156).

Man må formode, at Riscos tekst henviser til San Miguel de Lapio i Corgo Kommune (Lugo), skønt afstanden mellem Galicien og den baskiske kyst heller ikke er så stor. Ifølge en informant fra Bermeo (Bizkaia), der arbejdede i transportbranchen, var de sejlbåde – enmastede dæksbåde – der transporterede kul fra Asturien til Bermeo, to dage om at tilbagelægge strækningen i begyndelsen af det tyvende århundrede. Under alle omstændigheder går de samme stednavne meget ofte igen på den cantabriske kyst: Baiona, Deva, Bermelio, Peña etc.

Den nordiske arv i Kerne-bizkaia

Urdaibai i Busturialdea er kernen i det såkaldte Kerne-bizkaia og stedet hvor denne politiske og administrative institution dannes, hvor man finder visse spor, som kan have forbindelse med the *Northmens* eller *Northmanniernes* særpræg.

Minder om en legende

Mindet om Jaun Zuria lever stadig videre, og nogle bønder fremviser en stenet bjergskråning kaldet Torrezarreta ved siden af Altamira-kvarteret i den vinkel som vejene til Paresi og Apraiz danner, som det sted, hvor denne halvmytologiske figur levede.

Den portugisiske middelalderkrønikeskriver Pedro de Barcellos har en anden betydningsfuld oplysning med i sin bog „Livro dos Linhagens“, hvor han fortæller om en ceremonien af stormændene fra Bizkaia udførte i selve Busturia, sandsynligvis i sit palads i Altamira (Prieto 1995, 53-53):

“E alguus ha hem Bizcaya que disserom e dizem oje em dia que esta sa madre de Enheguez Guerra que este he o couro de Bizcaya. E cada que hi he o señor de Bizcaya em huua aldea que chaman Vusturio, todollos deu-em-tres das vacas que matam em sa casa, todollos manda poer e huua peca fora da aldea, em huua pena; e pella menhaa no acha hi nada, e dizem que sse o no fezese assy que alguun nojo rreçebria del em esse dia e esse noite, em alguun escudeyro de ssa casa, ou em algua cousa de que sse muito doesse. E esto sempre ho assy passarom os señores de Bizcaya ataa morte de dom Joham o Torto. E alguus o quiserom prouar de o nom fazer assy, e achamromse mall”.

Barandiaran (I, 165) gengiver det således: „I Vizcaya sagde man og siger den dag i dag, at Iñigo Guerra er troldmanden eller heksedoktoren fra Vizcaya. Og som et offer til ham, sørger stormanden i Vizcaya, når han er i en by man kalder Vusturio, for at alle indevolde fra de køer, der slagtes i hans hus, bliver lagt uden for landsbyen på en klippe, og om morgenen finder man ikke noget, og man siger, at hvis han ikke gjorde det, ville der ske en væbner eller en ting i hans hus, noget ondt den dag og den nat, som ville volde ham stor sorg. Og det gjorde stormænd i Vizcaya altid indtil Don Juan el Tuertos' død, og nogle forsøgte ikke at gøre således, og det gik dem ilde.“

Dette offer, som de første stormænd i Bizcaya bringer, må man sætte i forbindelse med det, som vikingerne ofrede til deres guder. Til den ende har vi en smuk historie af Ibn Fadlan, kaliffen af Bagdags ambassadør, som besøgte en vikingelejr på bredden af Volga, og som detaljeret beskriver en ceremoni helt magen til den omtalte. For øvrigt har den beretning for nylig været brugt til starten af en science-fiction-film, der foregår blandt vikinger, „Den trettende kriger“, baseret på en roman af Michael Chrichton.

Baskernes forbindelse til De Britiske Øer har også været genstand for flere studier såsom Satoyos (1979) og Sharrers (1979) med udgangspunkt i Lope García de Salazars værk.

Den politiske organisation i Bizkaia

Bizkaia var oprindeligt uafhængigt og blev regeret af en Herre, der valgtes af territoriets frie mænd. Titlen blev i årenes løb arvelig, og efter den castilianske invasion i 1175 og Bizkaias indlemmelse i dette rige i 1179, endte den med at blive føjet til den castilianske konges øvrige titler.

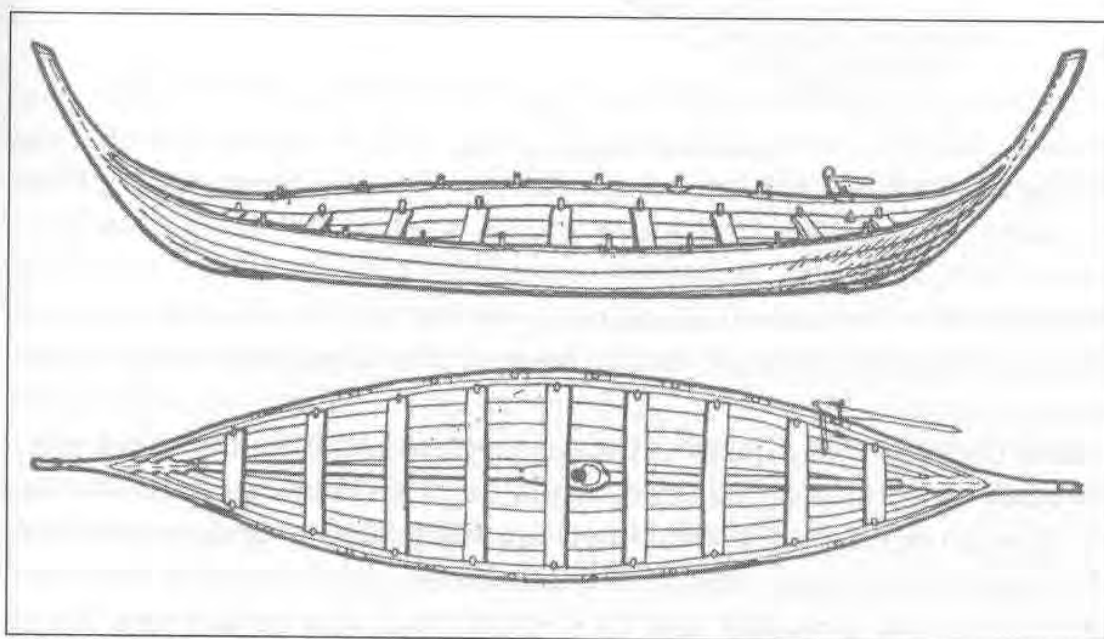
Territoriet blev regeret af *Las Juntas Generales* (et slags storting), som bestod af repræsentanter, der frit og demokratisk træf beslutninger om Bizkaias anliggender. Denne demokratiske organisation, måden, hvorpå man indkaldte til Stortinget, det såkaldte *Batzarra*, i den hellige by Gernika ved

at tænde bål på bjergtoppe og blæse i horn på de såkaldte „montes bocineros“ (hornblæserbjerge) og nabotingene, hvor man valgte repræsentanter til Stortinget og andre karakteristiske træk, kan efter min mening være stærkt påvirket af vikingerne.

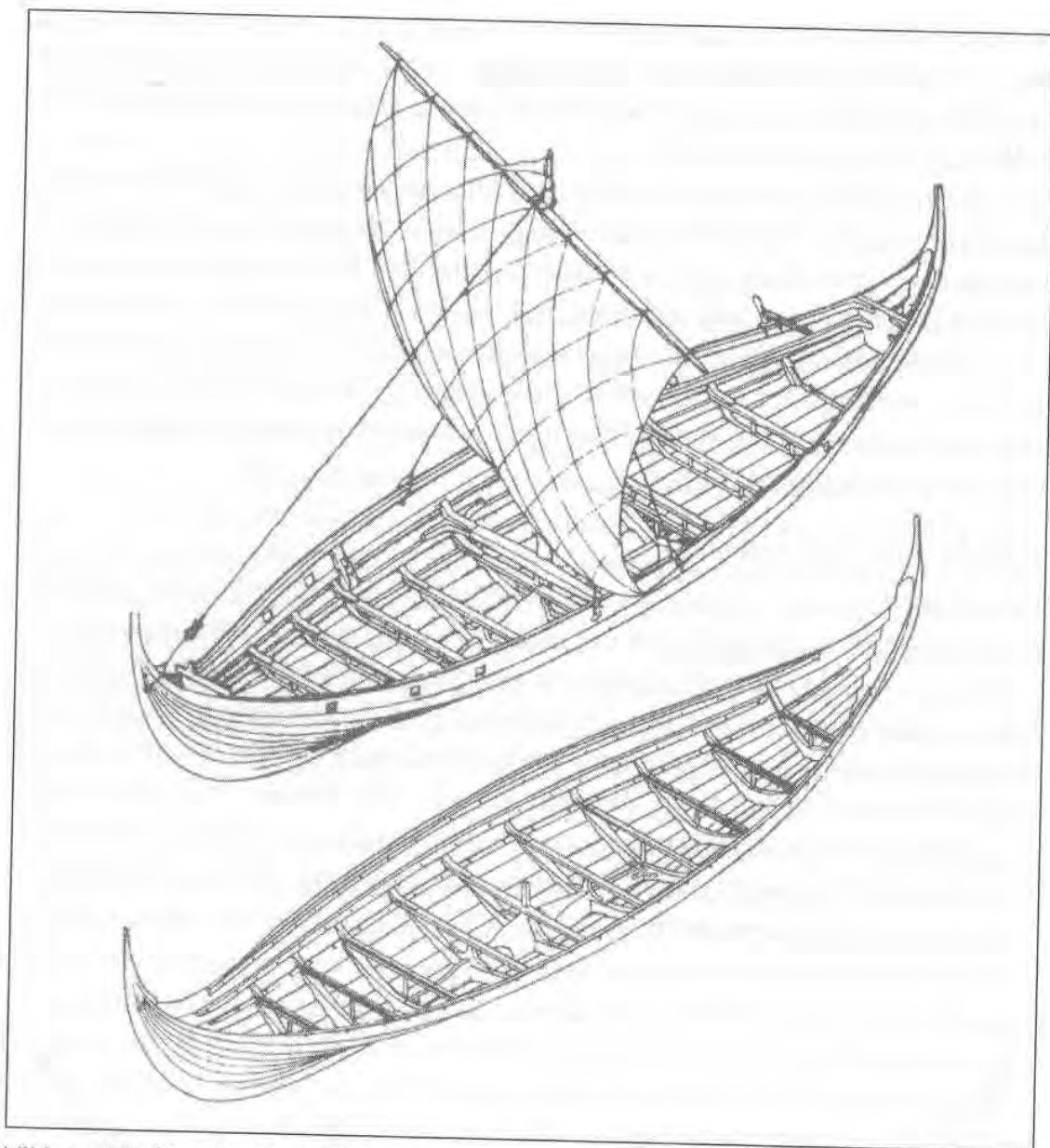
Mange forskere, der har studeret Bizkaias lovsamling, bemærker, at den har ting til fælles med norsk-islandsk ret. I den sammenhæng kan det nævnes, at en af de afsluttende konklusioner fra den XI. Kongres om Baskiske Studier indledes med følgende ord fra juristen Adrián Celaya: „Baskiske ret er en Europæisk ret, skønt den har sin egen identitet. Den blev skabt inden for rammerne af Den Iberiske Halvøes kultur, og den romanske påvirkning er indlysende, men den har også ægte europæiske træk, helt forskellige fra den castilianske lovgivning.“

Bådebyggeri og terminologi

Der er forskere, der mener, at baskerne lærte hvalfiskeri af normannerne eller vikingerne. I Middelalderen udgjorde jagten på disse store dyr, der nærmede sig den biscayiske bugt om efteråret, en af den baskiske kysts vigtigste økonomiske aktiviteter. Også fiskeri og salg af klipfisk var en vigtig virksomhed i Senmiddelalderen. Ifølge Kurlansky (1999, 28-30) var det konserveringen af klipfisk, „der blev tørret i den iskolde vinterluft indtil den mistede fire femtedele af sin vægt“, der gjorde det muligt for vikingerne at foretage ekspeditioner til Nordamerika omkring år 1000. De baskiske fiskere, der konserverede fisken ved hjælp af salt, kunne også foretage

Fiskebåd fra Cantabrien i det 13. århundrede (Casado 1975, 362).

Vikingskib (Katalog fra Vikingemuseet i Roskilde) (Damgård-Sørensen 2002, 215).

transatlantiske rejser før Columbus' ekspeditioner og udviklede et blomstrende klipfiskemarked, der bragte rigdom til kystbyerne i Bizkaia, Gipuzkoa og Lapurdi.

Alle undersøgelser af cantabrisk skibsbyggeri i Middelalderen bekræfter forbindelsen til de nordiske skibe: „Alle nordiske skibe havde et V-formet skrog og en symmetrisk profil, det vil sige at forstavn og agterstavn var ens; den meget lette ramme bestod af tynde spanter med temmelig store mellemrum der var forbundet med en stærk klinkebygget beklædning, det vil sige planker, der overlappede hinanden i kanterne; det var tilsyneladende

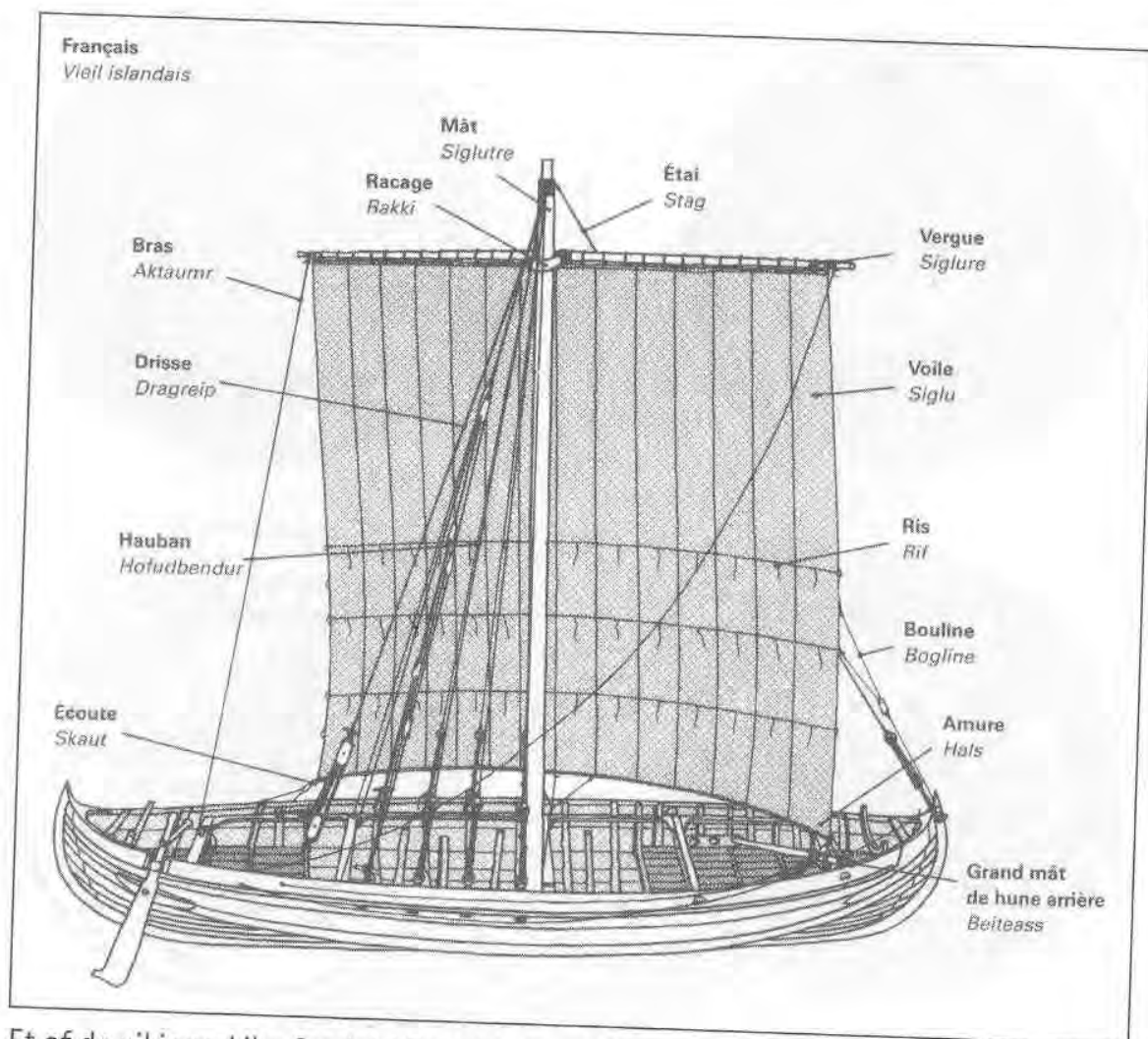

Segl fra byerne Paris (1210), Bergen (1275), San Sebastián (1297) og Biarritz (1356).

også afgørende for teknikken ved den type beklædning, at de nordiske folk, som ikke kendte til save, var nødt til at bearbejde træet med økse, hvilket gav problemer med tilpasningen af vinklerne" (Casado Soto 1975, 350).

De skibe, der er afbilledet på seglene fra forskellige europæiske kystbyer, deriblandt nogle baskiske fiskerihavne, er klart nordiske. Som det fremgår af denne teksts illustrationer, er der en slående lighed mellem nogle af de vikingeskibe, man har fundet i Roskilde Fjord, og dem, der har sejlet i Biscayabugten fra Middelalderen til vore dage.

Også en stor del af de nautiske udtryk, der bliver brugt i baskisk, spansk og fransk, har nordisk oprindelse. Blandt dem, der bliver brugt af fiskere fra Bermeo, har vi som et eksempel samlet følgende:

Et af de vikingeskibe fundet i Roskilde Fjord (Skuldelev 1) (Damgård-Sørensen 2002, 217).

- *Estriborrá* (estribor) sammensat af „styr“ og „board“ altså „højre side“.
- *Baborrá* (babor) de „bak“ og „board“: „venstre side“.
- *Tolétie* (tolete) fra islandsk „tholl“ eller engelsk „thole“: åretold.
- *Lemié* (timón) fra „lootsman“: „styrmand“.
- *Erlíngíe* (relinga) fra nederlandsk „ra“ „verga“ og „lijk“ „relinga“: tov, som man forstærker sejlenes kanter med.

Almike), Vermelio eller Bermeio (Bermeo), Mundaca, Barzizi (Parisi), Erko-
reka, Bakio, etc. Disse navnes oprindelse er ukendt, og forsøg på at tolke
dem ud fra det baskiske sprog har ikke givet noget særligt resultat. Hvis
man går ud fra hypotesen om, at der har været vikingebosættelser i områ-
det, kunne man genlæse nogle af dem:

– *Gaztelugatx*. Ud fra baskisk har man tolket det som „gaztelu-gatx“ el-
ler „castillo de dificil acceso“ (svært tilgængelig borg) og som „gaztelu-aitz“
eller „peña del castillo“ (borgklippe). Jeg mener at begge fortolkninger er
rigtige, men man kunne også foreslå en tredje mulighed „castil-ugatx“
sammensat af det første latiniserede led: „castel“, der ifølge Corominas’
ordbog (I, 917) „kun har været brugt i sin apokoperede udgave som led i et
stednavn (Castilsabás, etc.)“. Det andet led „ugatx“ kunne være et sted-
navn af nordisk oprindelse, eftersom der findes lignende betegnelser på
steder som Loch Ness (Skotland), hvor en bugt og et nærliggende slot får
navnet „Urquhart“.

– Stednavnet *Albonica* bliver allerede nævnt i den indre del af Den Ibe-
riske Halvø i romertiden og minder meget om det, der betegner den fran-
ske region „Armonica“ i Nordmandiet. Efter min mening kunne stednav-
net være sammensat af ordene „Ar“ som betyder „på, ovenover“ og „Mor“
der betyder „hav“ med endelsen -ika. Denne fortolkning af stednavnet *Al-
bóniga*, „over havet“ eller „ovenover havet“ passer perfekt til stedets højt-
liggende placering ved Matxitxaco-bugten.

– *Bermeio* eller Vermelio, baskerlandets vigtigste fiskerihavn, Bermeo,
kan stamme fra det franske „berme“ der har forbindelse med det neder-
landske „breme“ som betyder „bred, kant“. Definitionen i Hatzfelds ord-
bog passer til den geografiske beliggenhed af Bermeos gamle bydel, som
ligger over den gamle havn: „espace étroit que court au pied d’un rempart,
le long du fosée“, „pierre en saillie et en pente que couronne l’escarpe“. Jeg
mener, at stednavnet Bermeo, oversat som „havbred“ eller „kanten af en
stejl skrænt over havet“, kan have nordeuropæiske rødder, og der kan fin-
des lignende stednavne såsom Verma i det norske område Möre og Roms-
dal eller i Bremen i Tyskland.

– *Mundaca*. Bilbao (1982, 253-254) bekræfter, at den første del af ordet
Mundaca „mund“ betyder ‘flodmunding’. Bolbergs dansk-engelske ordbog
oversætter „mund- og klovsyge“ med „the foot-and-mouth disease“, og
„mund“ med „mouth“ (udmunde, en flod). På skotsk oversætter man det
ligesådan.

– *Barzizi* eller *Parisi*, et kvarter og et kapel, der ligger over Altamira i Bu-
sturia, har siden det nævnes første gang nogle religiøse konnotationer, som
jeg mener er at finde i selve navnet. Dets lighed med det engelske ord „pa-

rish“, sogn, kan ikke være helt tilfældigt. I The Oxford English Dictionary (VII, 479) står der: „The name occurs in Norman French in the laws of William I, c 1075, but has not been found in Eng. before the 13th c. Although the parochial system was more or less developed in many (perhaps most part of England before the year 1000), there is no word formed from *parochial*, nor any directly answering to it, in O.E.“

– *Burgó o Burgoa* er navnet på nogle strategisk beliggende bjerge langs den baskiske kyst. Ovenover Matxitxakos forbjerg, der er det mest fremskudte på den baskiske kyst, ligger der en bjergtop, som netop hedder Burgoa, på hvis tinde man finder ruinerne af en rund bygning, der minder om et tårn. I bunden af Mundaka-Gernika-fjorden ligger en anden bjergtop med samme navn lige over den lille landsby Ispizua de Ajangiz. Stednavnet stammer helt klart fra „burg“ som betyder „fæstning“ (et lignende stednavn „berg“ oversættes med „bjerg“).

– *Matxitxaco*, som fiskere og bønder i omegnen kalder Matxako eller Matxacu, kan også sættes på listen over stednavne, der findes spredt ud over de østatlantiske kyster, og som kunne være af skandinavisk, germansk eller keltisk oprindelse.

LITTERATURLISTE

Den eksisterende bibliografi om vikingerne er så omfattende og sammensat, at jeg, ud over de vigtigste tekster om Spanien og Portugal og et par tekster i forbindelse med Frankrig og Storbritannien, vil nøjes med at nævne de tekster, der omhandler Baskerlandet.

- AGUIRRE, S. (1986). *Las dos primeras crónicas de Vizcaya*. Bilbao: Caja de Ahorros Vizcaína. 327 p.
- ALMAZAN, V. (1986) *Gallaecia Scandinavica. Introducción ó estudio das relacións galaico/escandinavas durante a Idade Media*. Vigo: Galaxia. 315 p.
- ALLEN, W.E.D. (1960). "The poet and the spæe-wife: an attempt to reconstruct Al-Gazal's embassy to the vikings". *Saga-Book* 15 (3), 149-258.
- ALLEN, W.E.D. (2002). "El poeta y la profetisa. Un intento de reconstruir la embajada de Al-Ghazal a los vikings". I González Campo M. (ed), *Al-Ghazal y la embajada hispano-musulmana a los vikingos en el siglo IX*. Madrid: Miraguano, 33-119.
- APRAIZ, J.A. (1989). "La construcción naval en el País Vasco". *Itsasoa* 7, 71-160.
- ARBMAN, H. (1969). "Armes scandinaves de l'époque viking en France". *Meddelander fran Lunds Universitets Historiska Museum 1966-1969*, 163-202.
- AZKARATE, A. (1994). "Wasconia". In Agirreazkuenaga, J. (Dir), *Gran Atlas Histórico de Euskal Herria*. Bilbao: Lur, 49-69.
- BALPARDA, G. (1922-45). *Historia crítica de Vizcaya y de sus fueros*. Bilbao: Junta de Cultura. 3 vol.
- BARANDIARAN, J.M. (1972-85). *Obras Completas*. Bilbao: La Gran Enciclopedia Vasca. 23 vol.
- BARCELOS, conde de (1646). *Nobiliario del conde de Barcelos ...* Madrid.
- BARTHÉLEMY, P. (1989). *Los vikingos*. Barcelona: Martínez Roca. 312 p.
- BILBAO, J. (1970-96). *Eusko Bibliographia*. San Sebastián-Bilbao: Auñamendi-UPV-EHU. 14 vol.
- BILBAO, J. (1982). "Sobre la leyenda de Jaun Zuria, primer Señor de Vizcaya". *Amigos del País Hoy* 1, 235-263.
- BLADE, J.F. (1862). "Les Normands avant le IXe siècle". *Revue d'Aquitaine* 6, 261-271; 330-338; 380-384; 427-432; 478-483; 526-535.
- BOYER, R. (2002). *Les vikings*. Paris: Perrin. 442 p.
- BÜCHNER, V.F. (1936) "Madjus". *Encyclopaedia of Islam* III, 97-101. Leiden-

London.

- CARO BAROJA, J. (1949). *Los vascos*. San Sebastián: Icharopena. 559 p.
- CARRETIÉ, G. (1992-93). "Los vikingos y el país vascongado. Últimos hallazgos". *Kobie Paleoantropología* 2, 287-292.
- CASADO SOTO, J.L. (1975). "Arquitectura naval en el cantábrico durante el siglo XIII". *Altamira* 1, 245-273.
- CASSARD, J. CH. (1996). *Le siècle des vikings en Bretagne*. Paris: Ed. Gisserot.
- CLARKE, H.B.; NÍ MHAONAIGH, M.; Ó FLOINN, R. (1998). *Ireland and Scandinavia in the Early Viking Age*. Dublin: Four Courts Press.
- COLOQUIO INTERNACIONAL SOBRE LA ROMANIZACIÓN EN EUSKAL HERRIA (1º. 1996. San Sebastián). Donostia: Eusko Ikaskuntza (*Isturitz* 8, 9), 1997. 2 vol.
- DAMGARD-SORENSEN, T. (2002). "Les bateaux de Skuldelev (Roskilde) et leurs répliques modernes". *I Ridel: L'heritage maritime des vikings en Europe de l'ouest*. Caen: Presses Universitaires, 199-227.
- DOZY, R. (1878) "Les Normands en Espagne". In *Recherches sur l'histoire ...* Trad. castellana de Antonio Machado: Sevilla, 1914. Reed. *Los vikingos en España*. Madrid: Ed. Polifemo, 1987.
- DOZY, R. (1932). *Historia de los musulmanes de España hasta la conquista de los almorávides*. Madrid: Espasa Calpe. 4 vol.
- ECHEGARAY, C. de (1910) "¿Llegaron los árabes a Guernica?". *Revista Internacional de los Estudios Vascos* 4, 42-47.
- EL-HAJJI, A.A. (1967). "The Andalusian diplomatic relations with the vikings during the Umayyad period (AH 138-366 / AD 755-976)". *Hesperis Tamuda* 8, 67-110.
- EL-HAJJI, A.A. (2002). "Relaciones diplomáticas andalusíes con los vikingos durante el Período Omeya (a.H. 138-366 / 755-976 d.C.)". I González Campo M. (ed), *Al-Ghazal y la embajada hispano-musulmana a los vikingos en el siglo IX*. Madrid: Miraguano, 121-171.
- ERKOREKA, A. (1995) *Los vikingos en Euskal Herria*. Bilbao: Ekain. 115 p.
- ERKOREKA, A. (1995b) "El mortuorio de Gernika en la provincia de Alava. Estudio etno-histórico". *Cuadernos de Sección Antropología-Etnografía. Eusko Ikaskuntza* 13, 147-159.
- ERKOREKA, A. (1997) "La colonización de las islas e islotes del litoral vasco: atalayeros, militares y eremitas". *Zainak* 15, 191-197.
- ESTORNES, B. (1981) *Historia General de Euskalerría. 476-824. Epoca vascona*. San Sebastian: Auñamendi. 623 p.
- ETXEBARRIA, J.M. (1997). *Iaun Zuria*. Zornotza: Ibaizabal. 188 p.
- FITZHUGH, W.W.; WARD, E.I. (Ed) (2000). *Vikings. The North Atlantic Saga*. Washington: Smithsonian Institution Press. 432 p.

- GARCÍA DE CORTAZAR, J.A.; ARIZAGA, B.; RIOS, M.L.; DEL VAL, I.(1985). *Bizcaya en la Edad Media*. San Sebastian: Haranburu. 4 vol.
- GARCÍA DE SALAZAR, Lope de (1914). *Crónica de siete casas de Vizcaya y Castilla escrita por ... año 1454*. Madrid.
- GARCÍA CAMINO, I. (2002) *Arqueología y poblamiento en Bizkaia, siglos VI-XII*. Bilbao: Bizkaiko Foru Aldundia. 526 p.
- GONZÁLEZ, E. (1997). *Leyendas y cuentos vikingos*. Madrid: Miraguano. 221 p.
- GONZÁLEZ CAMPO, M. (Ed) (2002). *Al-Ghazal y la embajada hispano-musulmana a los vikingos en el siglo IX*. Madrid: Miraguano. 186 p.
- GONZÁLEZ CAMPO, M. (Ed) (2003). *Saga de Hervor*. Madrid: Miraguano. 137 p.
- GOYHENETCHE, M. (1998). *Histoire générale du Pays Basque (tome I)*. Donostia: Elkarlanean. 492 p.
- GRAHAM-CAMPBELL, J.; COLLEEN, E.B. (1998). *Vikings in Scotland. An Archaeological Survey*. Edinburg: University Press. 296 p.
- GUEREÑU, M.; LOPEZ, M.M.; URTEAGA, M. (1997). "Novedades de arqueología romana en Irún-Oiasso. 1992-96". *1er Coloquio Internacional sobre la romanización en Euskal Herria* 467-489.
- HALIDAY, Ch. (1969). *The Scandinavian Kingdom of Dublin*. Shannon.
- HOURMAT, P. (1986). *Histoire de Bayonne. Des Origines a la Revolution Française de 1789*. Bayonne: Société des Sciences Lettres et Arts de Bayonne. 591 p.
- IBN HAYYAN (1937). *Kitab al-muqtabis (Al-muqtabas)*. Tomo II, ed. M. Ali Makki, Beirut, 1973. Tomo III, ed. M. F. Antuña, Paris, 1937. Tomo V, ed. P. Chalmeta, F. Corriente, M. Subh, Madrid, 1979.
- IBN 'IDHARI (1848). *Bayan, I,II, III: Kitab al-Bayan al-mugrib fi ajbar muluk al-Andalus wa-l-Magrib*. Tomos I y II, ed. R. Dozy, Leien, 1848-51. Ed. francesa, F. Fagnan, Argel, 1901-04. Tomo III, ed. Lévi-Provençal, Paris, 1930.
- ITURRIZA, J.R. (1938). *Historia general de Vizcaya y epitome de Las Encartaciones*. Bilbao: Diputación.
- JIMENO, R. (2003). *El culto a los santos en la cuenca de Pamplona (S. V-XVI)*. Pamplona: Gobierno de Navarra. 329 p.
- JUARISTI, J. (1980). *La leyenda de Jaun Zuria*. Bilbao: Temas Vizcainos (62). 55 p.
- KEATING, E.F. (1990). *Afinidades culturais entre Galicia e Irlanda*. Vigo: Galaxia. 140 p.
- KRISTOFFER, A. (1892). *La première invasion des Normands dans l'Espagne musulmane en 844*. Lisboa.
- KURLANSKY, M. (1997). *Cod: A Biography of the Fish that Changed the World*. New York: Walker & Company. En cast. *El bacalao. Biografía del pez que cambió el mundo*. Barcelona: Península, 1999. 267 p.
- LEVI-PROVENÇAL, E. (1936) "Al-madjus". *Encyclopaedia of Islam* III, 101-102. Leiden-London.

- LEVI-PROVENÇAL, E. (1950) *Histoire de l'Espagne musulmane*. Paris-Leiden. Trad. de E. Garcia Gomez. I Menendez Pidal, R. (Dir). *Historia de España*. Tomos IV (1967) y V (1965). Madrid: Espasa-Calpe.
- LEVI-PROVENÇAL, E.; GARCIA GOMEZ, E. (1954). "Textos inéditos del 'Muqtabis' de Ibn Hayyan sobre los orígenes del reino de Pamplona". *Al Andalus* XIX, 295-315.
- LIXA, O. (1964). "Entre normandos e arabes nas margens do Douro". *Bracara Augusta* XVI-XVII, 96-105.
- MAÑARICUA, A.E. de (1984). *Vizcaya, siglos VIII al XI. Los orígenes del Señorío*. Bilbao: Caja de Ahorros Vizcaína. 313 p.
- MARIBE, J.; BERNAGE, G.; FICHET, P. (1979). *Les viking en Normandie*. Paris: Copernic. 192 p.
- MARTINEZ SALCEDO, A.; UNZUETA, M. (1988). *Estudio del material romano de la cueva de Peña Forua (Forua-Vizcaya)*. Bilbao: Universidad de Deusto. 172 p.
- MELVINGER, A. (1955). *Les premières incursions des Vikings en Occident d'après les sources arabes*. Upsala: Almqvist & Wiksells Boktryckeri AB. 206 + 7 p.
- MELVINGER, A. (1986). "Al-madjus". *Encyclopedie de l'Islam* V, 1.114-1.118. Leiden-Paris.
- MENENDEZ PIDAL, R. (1950-). *Historia de España*. Madrid: Espasa-Calpe.
- MORALES, E. (1997). *Os vikingos en Galicia*. Santiago de Compostela: Universidade. 178 p.
- MORALES, E. (1991). "Arte vikingo. La cajita de san Isidoro de León". *Revista de Arqueología* 121, 40-47.
- MORONY, M. (1986). "Madjus". *Encyclopedie de l'Islam* V, 1.105-1.114. Leiden-Paris.
- OLASAGASTI, R.; IZTUETA, J.; ELDUAIEN, A. (1999). *Hiru pauso, hiru norabide. Trilogia Eskandinavian*. Tolosa: Letxukale. 271 p.
- ONOFRIO, M. (Ed) (1994). *I Normanni. Popolo d'Europa 1030-1200*. Roma: Centro Europeo di Studi Normanni Ariano Irpino. 590 p.
- ORRLING, C.; PUIG, P. (1991). *Vikings*. Barcelona: Fundació Caixa. 184 p.
- PEREZ DE URBEL, J.; DEL ARCO, R. (1964). *España Cristiana. Comienzo de la Reconquista (711-1038)*. Madrid.
- PONS-SANZ, S.M. (2001). "The Basque Country and the vikings during the Ninth Century". *Journal of the Society of Basque Studies in America* 21, 48-58.
- PRIETO, J.R. (1995). *Las leyendas de los señores de Vizcaya*. Madrid: Fundación Menéndez Pidal. 417 p.
- RENAUD, J. (1989). *Les vikings et la Normandie*. Rennes: Ed. Ouest-France.
- RENAUD, J. (2000). *Les vikings en France*. Rennes: Ed. Ouest-France. 126 p.
- RIDEL, E. (Ed) (2002). *L'Héritage maritime des vikings en Europe de l'Ouest*. Hague: Actes du Colloque International. 568 p.

- ROESDAHL, E. (1998). "Cammin, Bamberg, Prague, Leon. Four Scandinavian Objects d'Art in Europe". *Studien zur Archäologie des Ostseeraumes* 547-554.
- ROLDAN, F. (1987). "Los mayus. A propósito de un texto atribuido a al-Udri". *Philologia Hispalensis* II (1), 153-158.
- SANCHEZ-ALBORNOZ, C. (1957). "¿Normandos en el País Vasco durante el siglo VIII?". *Cuadernos de Historia de España XXV-XXVI*, 304-316. Reed. *Vascos y navarros en su primera historia*. Madrid: Ediciones del Centro, 1976. p. 95-107.
- SANCHEZ-ALBORNOZ, C. (1969). "Invasiones normandas a la España cristiana durante el siglo IX". *Bulletin Hispanique XLIX*, 283-298.
- SANCHEZ-ALBORNOZ, C. (1981). *Orígenes del Reino de Pamplona. Su vinculación con el valle del Ebro*. Pamplona: Príncipe de Viana. 217 p.
- SANTOYO, J.C. (1979). *Irlandeses y vascos*. Durango: Leopoldo Zugaza editor. 109 p.
- SAINZ PEZONAGA, J. (1999). "Iparreko jendeak". *Hondarribia* 101,18-19.
- SHARRER, H.L. (1979). *The legendary history of Britain in Lope García de Salazar's "Libro de las Bienandanzas e fortunas"*. Pennsylvania: University Press.
- SMYTH, A.P. (1977). *Scandinavian kings in the British Isles, 850-880*. Oxford: University Press. 307 p.
- STEFANSON, J. (1909). "The Vikings in Spain from Arabic (Moorish) and Spanish Sources". London: *The Saga Book of the Vikings Club*, 31-46.
- URIA, J. (1955). "Los normandos en las costas del reino de Asturias en el reinado de Ramiro I (844)". *Boletín del Instituto de Estudios Asturianos XXIV*, 356-381.
- WILSON, D.M. (1981). *The Vikings in England*. London.

Vikingerne på Den Iberiske Halvø
er oversat fra spansk efter
Los Vikingos en la Península Ibérica
© Dronning Isabella Fonden

Foto på bogens forside: Vikingeskibet
Ottar under sejl (Foto: Werner Karrasch,
Vikingeskibsmuseet i Roskilde).

Kapitlerne fra side 9 til 125 er oversat af
Lise Ribbjerg og Christian H. Ottesen

Layout: Henriette Tost
Trykt hos: Nørhaven Book, Viborg
Printed in Denmark, 2004
ISBN 87-7964-999-8

Dronning Isabella Fonden
c/o Den Kgl. Danske Ambassade
Calle Claudio Coello 91
28006 Madrid, Spanien
Tlf: +34 91 431 8445
Fax: +34 91 431 9168
E-mail: madamb@um.dk
Website: www.embajadadinamarca.es

Vikingerne på Den Iberiske Halvø

DRONNING ISABELLA FONDEN